

LÄRORIK

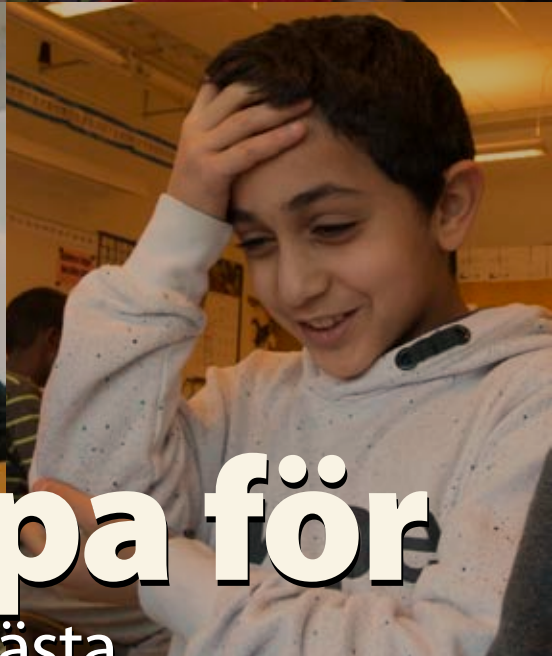
En skrift för pedagogisk utveckling inom förskola och grundskola

Linköping
Där idéer blir verklighet

Värt att kämpa för

Lära sig göra sitt allra bästa

Lär sig skriva utan penna

Diplomatiskt högtryck

Här bestämmer barnen

12

6

8

Innehåll

- 3** Elever som tror på sin egen förmåga anstränger sig mer och lyckas bättre
- 5** »Visible Learning gör det lättare att få struktur i skolans arbete«
- 6** Utbytesprojekt engagerar hela skolan
- 8** Livat när barnen själva planerar verksamheten på fritids
- 11** Woah!-faktorn lyfter matten i Skäggetorp
- 12** Revolution! Läs- och skrivträning blir digital på Tornhagskolan
- 14** På Vasa förskola ska traditionella könsroller lämna plats för nya friare beteendenormer
- 16** Försöksballongen – notiser

LÄRORIK NR 4 • 2013

En skrift för pedagogisk utveckling inom förskola, grundskola och fritidshem i Linköpings kommun

Utgivare: Utbildningskontoret, Linköpings kommun

Redaktionsråd: Ros-Marie Johansson, Lennart Lundwall, Elisabeth Stårner, Mark Olson

Projektledare: Lennart Lundwall

e-post: larorik@linkoping.se

Skribenter: Bulle Davidsson, Zandra Erikshed, Gunilla Pravitz

Foto: Suzanne Hjort, Lennart Lundwall, Shutterstock

Illustration: Shutterstock

Form och grafiskt original: Forma Viva, Linköping

Tryck: Ringqvist Tryckeri AB, Norrköping

ISSN 2001-1253

Orka hålla ut – en livsviktig lärdom

Temat för detta nummer av Lärarik är Ansträngning. Ibland kan det vara ansträngande att nå de resultat man strävar efter, men när man väl lyckas så känns det oftast att det varit värt ansträngningarna. Jag tänker också att det i ordet ansträngning ligger en betydelse av att hålla i och hålla ut. Ett exempel på detta är vårt arbete med att introducera **John Hatties** tankar och forskning. De allra flesta bland Linköpings personal inom grundskolan har tagit del av dem, antingen genom Hattie själv eller genom James Nottinghams föreläsningar.

Ett sätt att hålla i är att kontinuerligt ta del av den forskning och den beprövade erfarenhet som finns inom vårt område, men det innebär även att sedan göra verkstad av detta i vardagen. Genom detta arbetssätt skapar vi bättre förutsättningar för barns och elevers lärande och utveckling.

Genom Hattie och Nottingham har vi tagit del av och gör verkstad genom Visible Learning. Många av våra skolor jobbar även vidare med Visible Learning Plus. I detta arbete lyfts bl a vilka påverkansfaktorer som har betydelse för barns och elevers prestationer. Genom uthållighet går vi vidare och framåt, och detta kommer att ge utdelning.

Uthållighet är något man måste ha på olika plan. Som lärare i förskola och skola ska du stimulera och utmana eleverna, och då måste du vara intressant i deras ögon. Det kräver också en ansträngning, men det ger mycket tillbaka, både i relation till eleverna och när det gäller resultat.

Att ta till sig ny teknik kan också vara en ansträngning. I denna tidning berättar vi om ett sådant exempel, där ettor på Tornhagskolan skriver sig till läsning med hjälp av lärplattan. Att gå in i en ny undervisningsmetod är en utmaning, och för oss alla gäller det att synliggöra betydelsen av att hålla i och hålla ut för att nå bättre resultat. Det gäller såväl den enskilda individen som den egna skolan och hela vår organisation.

Till sist vill jag nämna vår gemensamma satsning på förstelärare, kvalitetskoordinatorer och rektors specialpedagogiska stöd. Hur vi ska få helheten att fungera, ja det innebär en ansträngning, men det kommer att gå och jag är övertygad om att resultatet blir något vi kan vara stolta över.

Lars Rejdnell Barn- och ungdomschef

JAG KAN
JAG KAN
JAG KAN
JAG KAN
JAG KAN
JAG KAN

Elever som tror på sin egen förmåga anstränger sig mer och lyckas bättre

En del av det vi lär oss kommer av bara farten. När vi sysslar med något som intresserar oss får vi med oss kunskaper och lärdomar som vi knappt lägger märke till. Lärandet blir en biprodukt av något annat vi gör, som när vi tittar på en underhållande film och lär oss nya ord på engelska på köpet. Men ibland går det inte lika enkelt. Lärande, inte minst i skolan, handlar ofta om hårt arbete och repetition tills det som eleven ska kunna faller på plats. Att lära sig nya saker kräver i

många situationer helt enkelt ansträngning, medveten övning och koncentration.

I våras fick jag privilegiet att fackgranska James Nottinghams bok *Utmanande undervisning i klassrummet* i samband med att den översattes till svenska. Med utgångspunkt i ledande forskares arbeten berör Nottingham flera olika principer av betydelse för elevers lärande, varav ansträngning är en. Ansträngning förstås i sammanhanget som att eleven

koncentrerar sig på sitt lärande och inte ger upp.

Två aspekter betonas som betydelsefulla för detta: hur mycket eleven värdesätter målet och vilken förväntan det finns på att lyckas. Om eleven värdesätter målet högt och det finns en stark förväntan om ett lyckat resultat är sannolikheten stor att ansträngningen också kommer att vara därefter. Det är med andra ord kombinationen av hög förväntan och att eleven värdesätter lä-

Ansträngningsnivåer

1	Jag arbetar så hårt jag kan , lika koncentrerat som när jag håller på med mina favoritaktiviteter.	3	Jag anstränger mig en hel del och gör ibland mer än vad som förväntas av mig. Jag tar själv ansvar för mitt arbete och planerar framåt.	5	Jag anstränger mig ibland under lektionerna men bara när jag behöver. Jag är oftast närvarande men behöver påminnelser av läraren för att koncentrera mig på uppgifter.	7	Jag anstränger mig inte alls under lektionerna. Jag uteblir ofta och har inte med mig materialet jag behöver.
2	Jag anstränger mig väldigt mycket och kämpar för att bli bättre. Det är kanske inte riktigt mitt allra bästa, men inte långt ifrån det.	4	Jag deltar i undervisningen och gör vad som förväntas av mig. Jag gör inte mer än vad som krävs och anstränger mig därefter.	6	Jag anstränger mig sällan under lektionerna, dyker ofta upp sent och glömmer gång på gång materialet jag behöver.		

► randet som är betydelsefull. Låt oss undersöka dessa två aspekter – och vad vi kan göra som lärare för att påverka elevernas ansträngning - lite närmare.

I sin världsberömda forskningsöversikt Visible Learning granskar professor **John Hattie** en rad påverkansfaktors betydelse för elevers studieprestationer. Den faktor som är störst av alla, med god marginal, är elevens förväntningar. Dessa undersöks genom att elever får uppskatta sin egen prestation och därefter jämföras detta med utfallet.

Resultatet visar att korrelationen mellan förväntan och hur det sedan går för eleverna i skoluppgifter är betydande. I sin följande bok *Synligt lärande för lärare* utvecklar Hattie de implikationer som han menar följer ur detta. Han drar slutsatsen att en avgörande utmaning för oss som lärare blir att låra eleverna att ha höga förväntningar på sig själva. Detta gäller i synnerhet lågpresterande elever, som är ett undantag till regeln, och som oftare än andra tenderar att underskatta sina egna prestationer. Risken är att låg tilltro till den egna förmågan befästs och blir en självuppfyllande profetia.

Hur kan vi då som lärare arbeta med elevernas förväntningar på sig själva i undervisningen? Vi kan konstatera att detta inte är en helt lätt uppgift. Beröm

tycks exempelvis i sig självt inte vara tillräckligt. Hattie menar att det är avgörande att eleverna får lära sig att bedöma sina egna framsteg, sin progression. Bedömningskapabla elever lär sig själva avgöra att förbättringar äger rum, känner ett ägarskap i lärandet och bygger succesivt upp högre förväntningar på sig själva.

” Det är avgörande att eleverna får lära sig att bedöma sina egna framsteg.#

Som lärare kan vi bidra i denna process genom att synliggöra framsteg som görs för eleven. Vi kan fokusera på utveckling, snarare än på jämförelse av elever. Vi kan arbeta med tydliga lärmål och förvissa oss om att eleverna förstår vad det är de ska lära sig. Vi kan också undervisa eleverna i självbedömningsstrategier så de får möjlighet att lära sig att regelbundet reflektera kring sitt eget lärande.

I detta arbete kan vi ta utgångspunkt i de tre metakognitiva frågorna:

- Vart är jag på väg?
- Hur går det för mig?
- Vad är nästa steg?

Elever som vanemässigt besvarar frågorna i förhållande till sitt eget lärande är på god väg mot att bli bedömningskapabla elever. Som lärare kan vi återkomma till dessa frågor i vår undervisning och i vår återkoppling till eleverna. Värt att betona är att det är elevernas förmåga att bedöma sig själva med precision som är avgörande. Målet är att de ska kunna ge specifika svar på vad de ska lära sig, hur det går och vad de behöver göra härnäst.

Tidigare beskrevs att det är kombinationen av hög förväntan och att eleven värdesätter lärandet som är betydelsefull för ansträngningen. Att på olika sätt betona värdet av lärande – och få eleverna att känna detta – är därmed centralt. När jag föreläser för kollegor runt om i landet brukar jag betona att vi sysslar med väsentligheter. Lärande handlar, i alla fall för mig, om frihet. Genom att vi lär oss får vi möjlighet att göra och förstå nya saker, vår frihet blir därmed större.

Som lärare behöver vi prata om lärande med våra elever och visa att vi värdesätter det, att vi själva lär oss hela tiden. Vi behöver vara förebilder, både i ord och handling. Om vi visar att vi värdesätter det vi undervisar om, om vi är passionerade och intresserade, om vi själva anstränger oss för att hela tiden utveckla

vår undervisning, så ser eleverna detta.

Jag noterade inledningsvis att lärande ofta kräver hårt arbete. Ibland kan det vara tufft att lära sig nya saker och det är inte alltid så roligt som vi kanske skulle vilja. Men förmågan till uthållighet, att kunna koncentrera sig på uppgiften även när det finns distraktioner, ska inte underskattas när det kommer till lärande. Det finns en risk att elever undviker utmaningar, som kräver mycket av dem, och istället väljer den enkla vägen. På kort sikt leder detta till "framgång" och tyvärr ofta till beröm från vuxna, eftersom eleven behärskar det som görs, men på längre sikt är utmaningen avgörande för deras lärande.

Vad vi som lärare kan göra är att berömma och betona värdet av ansträngning, snarare än resultat. Vi kan också se till att arbeta med utmanande mål som kräver att eleverna faktiskt anstränger sig. Får eleverna lyckas med saker de från början tyckte var svåra bygger de på sikt upp tilltron till sin egen förmåga.

Vad vi behöver göra är att synliggöra betydelsen av ansträngning. Ett konkret tips är att be eleverna fundera över något svårt som de lyckats med och vilket förhållningssätt som gjorde det möjligt. Diskutera med eleverna och fråga dem om hur de gör för att anstränga sig i olika situationer. Ett annat tips är att arbeta med ansträngningsnivåer för att få eleverna att reflektera över var de själva befinner sig – och hur de tror att detta påverkar deras lärande (se exemplet till vänster). Med andra ord: Låt oss lära våra elever värdet av ansträngning, så att de själva lär sig se betydelsen av den.

Simon Hjort

Doktorand, Linköpings universitet
Lärare, Folkungaskolan

KORTINTERVJU: Britt-Marie Björkman, rektor

»Lättare att få struktur i skolans arbete«

I början av höstterminen 2013 fick så gott som alla lärare i grundskolan möjlighet att bekanta sig med Visible Learning, en metod och ett förhållningssätt som baseras på Melbourneprofessorerna **John Hatties** forskning om lärande. Det skedde genom **James Nottingham**, som är den som mest sprider Hatties rön i Europa.

Britt-Marie Björkman, rektor på Blästadskolan, var inte själv med den dagen, men de lärare hon mötte efteråt var entusiastiska och tyckte att det var den bästa kompetensutveckling de någonsin haft.

När det var rektorernas tur att lyssna till James Nottingham blev det en kick också för Britt-Marie. När möjligheten öppnades att vara med och använda Visible Learning plus, det vill säga att gå vidare och använda metoden praktiskt, var hela skolan med på tåget.

– Visserligen är vi mitt uppe i en intensiv och lång ombyggnadsperiod här på skolan, säger Britt-Marie, och vi funderade över hur mycket vi egentligen kunde kräva av vår personal. För det är tufft att driva skola på en byggarbetsplats, bara det är en ansträngning. Men det är en sporre också att gå in i en sådan här utvecklingsprocess kring vårt eget och elevernas lärande, så vi sa ja tack!

På Blästadskolan är två fritidspedagoger med i skolans ledningsgrupp. Britt-Marie Björkman menar att alla – förskola, skola och fritids – ska vara involverade i utvecklingsarbetet.

– Det är en del i vår kvalitetsprocess och handlar om vårt förhållningssätt från skoleldning till klassrum, elever som vuxna, hela vägen.

Detta uttrycks så här på hemsidan för Visible Learning plus: "Building the capacity of learners to learn, teachers to teach, leaders to lead and systems to improve".

– Vi har redan mycket av arbetssättet, men nu blir det så tydligt och lättare att få struktur i arbetet.

– Det är fantastiskt att få vara med! Det känns helt rätt. Till och med mitt i byggröran känns det att det här är rätt tillfälle. Det kan till och med påverka hur vi vill använda våra nya lokaler.

”Visible Learning var den bästa kompetensutveckling de någonsin haft.”

MERSMAK Visible Learning

James Nottingham: Utmanande undervisning i klassrummet: Återkoppling ansträngning utmaning rekreation. Natur & Kultur 2013.

John Hattie: Synligt lärande för lärare. Natur & Kultur 2012
<http://visiblelearningplus.com>

Ivriga ambassadörer

Utbytesprojekt engagerar hela skolan

Vad är typiskt svenskt? Och vad ska man filma – och hur – när man ska presentera sin skola? Tillsammans med sju andra skolor i sju andra EU-länder jobbar eleverna på Kungsbergsskolan i ett Comeniusprojekt. Och nu ska några av dem ut och resa.

Tänk som journalister. Ställ frågor, ta reda på hur det är att leva på andra platser än i Linköping, säger **Helena Södersten**, lärare i tyska och engelska och den som håller samman projektet på skolan.

Det är informationskväll om projektet. Föräldrar och en del syskon är på plats, de åtta eleverna som om en vecka ska iväg till Ankara respektive Bergen har just bakat kakor tillsammans, fnissat, ätit smet och lärt känna varandra lite.

– En jättebra idé, säger Moas mamma

Lena Cargelen om sin datters resa.

– Vi har funderat mycket hemma. Vad är egentligen svenskhet? Hur ska Moa berätta om sin vardag? Det är extra roligt att Moa ansökte om att just få resa till Turkiet. Bara att få vara med en dag i en turkisk skola kommer att ge nya perspektiv.

– Jag är mest nyfiken på att få se lite av turkiskt tonårsliv, kommenterar Moa.

Det är väl det som är poängen med projektet: att upptäcka att allt inte är som hemma.

– En sak kan man vara säker på när man reser ut och får bo hos värdfamiljer – det blir sällan som man tänkt sig. Men man hittar sina hållpunkter och landar. Det är sådana erfarenheter som får oss att växa, säger Helena Södersten.

Efter en projektansökan på 71 sidor fick Kungsbergsskolan klartecken från EU-kommissionens tvååriga Comenius-projekt "Mens sana in corpore sano", en sund själ i en sund kropp som sjösattes i september.

– Det passade oss särskilt bra eftersom

Det är berikande att utsätta sig för det oväntade, säger läraren Helena Södersten. Hon ordnade först ett besök av en fransk skolklass som kom till Linköping. Kungsbergsskolan fick blodad tand och har nu gått med i ett flerårigt Comeniusprojekt.

vi har innebandy-, fotboll- och hockey-profil.

Åtta skolor från lika många länder deltar. Sverige, Norge, Danmark, Tjeckien, Turkiet, Tyskland, Spanien och Ungern.

Ett anslag på 20 000 euro ska täcka kostnaderna för Kungsbergsskolans del. Merparten kommer att gå till utbytet till deltagarländerna.

– Det är mycket pengar, men det räcker förstås inte till för att alla elever ska få åka iväg. Vi har fått begränsa det till fyra grupper om fyra elever och två lärare per resa, berättar Helena Södersten.

– De som ville på utbyte fick skriva en ansökan och motivera varför de ville med. Vi är måna om att skicka elever som både klarar att vara ambassadörer för Kungsbergsskolan och att ta igen skolarbetet de missar när de är borta.

Nu ska alltså de två första grupperna iväg, en till Turkiet och mångmiljonstaden Ankara, den andra till Norge och en liten skola utanför Bergen. Dit kommer också utbyteselever från andra deltagarländer. Alla håller ihop under veckan och har ett fullspikat program att följa.

Kungsbergsskolans elever har fått fota sin svenska vardag och under resan ska de också ta så många bilder som det bara går och därtill blogga hem om allt de är med om.

Alla klasser kommer på olika sätt att bli engagerade i Comeniusprojektet.

En del av projektpengarna användes för inköp av sex läsplattor och innan höstlovet jobbade eleverna i smågrupper med att filma sin skola, femminuters

” Nu ska de två första grupperna iväg till Turkiet och till Norge

filmsnuttar som sedan klippts samman till en gemensam presentationsfilm.

– Vi filmade i hemkunskapen och i slöjden, men vi har inte sett den färdiga filmen än. Den är vi nyfikna på, säger Hanna och Amanda i klass åtta. De ska bägge iväg till Ankara tillsammans med Moa och William, som båda går i nian.

Arbetet med Comeniusprojektet skär tvärs över ämnesgränserna.

– Inför filmen passade till exempel momentet om reklam i åttornas svenska bra. Och på engelskan fick eleverna översätta det manus de först skrivit på svenskan.

De har också gjort en hockeyfilm för att visa skolans profil, skapat en logga, en projektmaskot, skrivit en broschyr om skolan och till jul ska de skicka iväg julkort på temat hälsa.

Varje skola i projektet har ett särskilt ansvarsområde. Under våren ska till exempel Kungsbergseleverna lägga upp en hälsoenkät som ska besvaras av alla skolorna i projektet och därefter sammanställa resultaten.

– Då kommer inte minst matematiken och biologin in i bilden. Men det arbetet kommer att ge mycket allmän kunskap, enkäten ska ta upp sådant som mat- och datorvanor, sovrutiner med också svåra frågor om över- eller undervikt och utseendefixeringar. Och allt ska översättas till engelska.

Projektet pågår till 2015.

Under de kommande terminerna reser nya grupper på utbyte och det blir därutöver två tillfällen för elever från alla deltagarländerna att träffas samtidigt. Nu i vår i Danmark, därefter blir Kungsbergsskolan värd.

Se upp för eldsjäl, varnar Comenius i sina råd. Helena Södersten skrattar.

– Jo, det får aldrig hänga bara på en engagerad lärare. Ska man genomföra projekt som de här, måste man ha hela skolan med sig. Och ett bra stöd från kollegor och rektor.

– Det man planerar att göra måste kännas överkomligt, fortsätter hon, både för elever och för lärare. Med många små enkla moment som kan avslutas inom rimlig tid eller anpassas under vägen undviker man att ta sig vatten över huvudet.

Hur utvecklar ett projekt som det här lärandet?

Helena Södersten försöker sig på något sammanfattande:

– Både lärare och elever lär sig tänka annorlunda och att gå utanför det invanda. Det ger nya redskap som kan användas i andra sammanhang.

FULL KOLL Comenius – livslångt lärande

Comenius är den del av EU-programmet för livslångt lärande som riktar sig mot skolområdet, från förskola till gymnasium, och ger möjlighet till internationella samarbeten och utbyten. De projekt som stöds genom Comenius ska bidra till att öka kvaliteten i undervisningen, främja rörlighet och språkinläring samt stärka den europeiska dimensionen i undervisningen.

Livet när barnen själva pla

På fritidshemmet Månen på Nya Rydsskolan sitter några barn och planerar en aktivitet som de ska ordna för hela fritids. De har flera förslag till lekar både utomhus och inne. Det gäller att gemensamt komma fram

till vilka tre de ska satsa på. Det får bli omröstning.

– Vi bestämde att vi skulle göra lite lekar och visa att vi uppskattar varandra. Du kan titta här på listan vad vi vill ha med, säger Sara, som går i klass ett. Där finns

bland annat namnleken, som är bra för att lära känna varandra. Det är många barn på fritids och det är inte så lätt att lära sig alla kompisars namn. Leken hjälper till.

Månen är ett fritidshem för barn i förskoleklass och ettan. Här är 42 barn in-

Namnleken är bra för att lära känna varandra. När skyonet släpps ned ska man så snabbt man kan säga namnet på den som sitter mitt emot. **Fatima Spreco** och **Magnus Jansson** är med, liksom rektor Inger Sandin (i bakgrunden till höger).

nerar verksamheten på fritids

skrivna. Det säger sig självt att det inte går att ha planering med alla på en gång. Nu är barnen indelade i tre grupper, som var för sig kläcker idéer, planerar och genomför och dokumenterar en aktivitet i treveckorscykler.

Varje vecka är det någon av grupperna som ansvarar för en aktivitet som alla barn är med på. Den ansvariga gruppen ska dokumentera genom att filma och fotografera med lärplattor.

– Vi hade funderat mycket på hur vi

skulle kunna utveckla verksamheten, säger **Evalena Carlsson**. Den här lösningen tycker vi är bra. Fördelarna är flera. Jag och kollegerna **Fatima Spreco** och **Mikael Petri** tar hand om en grupp var och det fungerar ungefär som men- ➤

Michael Petri och hans grupp har möte. Planeringen är avklarad och nu kopplar de av med viskleken. Det blir många friss.

-Vi kommer att fortsätta arbeta så här, säger **Evalena Karlsson**.

- torsgrupper, där vi lär känna barnen mer och de oss. Det stärker barnens gemenskap och självkänsla något otroligt när de märker att de kan medverka i hela processen från idé till genomförande.

På en anslagstavla i Månens lokaler står ledorden planering, ansvar, delaktighet, samarbete och ledarförmåga, begrepp som alla tränas genom detta arbetssätt.

// Fritidshem är väldigt lite beforskat men viktigt med tanke på nya utbildningen

Strukturen har tagits fram genom ett aktionsforskningsprojekt i samarbete med ISV, institutionen för samhälls- och välfärdsstudier vid Linköpings universitet i Norrköping. Universitetslektor **Helene Elvstrand** håller i projektet och vi träffar henne på fritids en eftermiddag medan barnen äter mellanmål i matsalen. Med runt bordet är också fritidspedagogen Evalena Carlsson, som arbetat här i Ryd i många år, och **Magnus Jansson**, som ska skriva sin mastersuppsats om projektet.

– **Fritidshem är väldigt** lite beforskat, säger Helene Elvstrand. Vi tycker att det är ett viktigt forskningsområde, inte minst med tanke på den helt nya grundlärarutbildningen med inriktning på fritidshem. Vi har nu tre projekt i Linköping, i Himna, Kvinneby och här i Ryd.

En aktionsforskare måste vara mednär det blir action... **Magnus Jansson** (i bakgrunden) leker och iakttar.

Själva tanken i aktionsforskningsprojektet är att forskarna ska hjälpa till att strukturera en handlingsplan. Målet är att varje skola eller fritids sedan ska göra sin egen handlingsplan och former för uppföljning och utvärdering.

– Ibland kan pedagogerna känna sig stressade av kraven på dokumentation, men här görs den tillsammans med barnen, säger Helene.

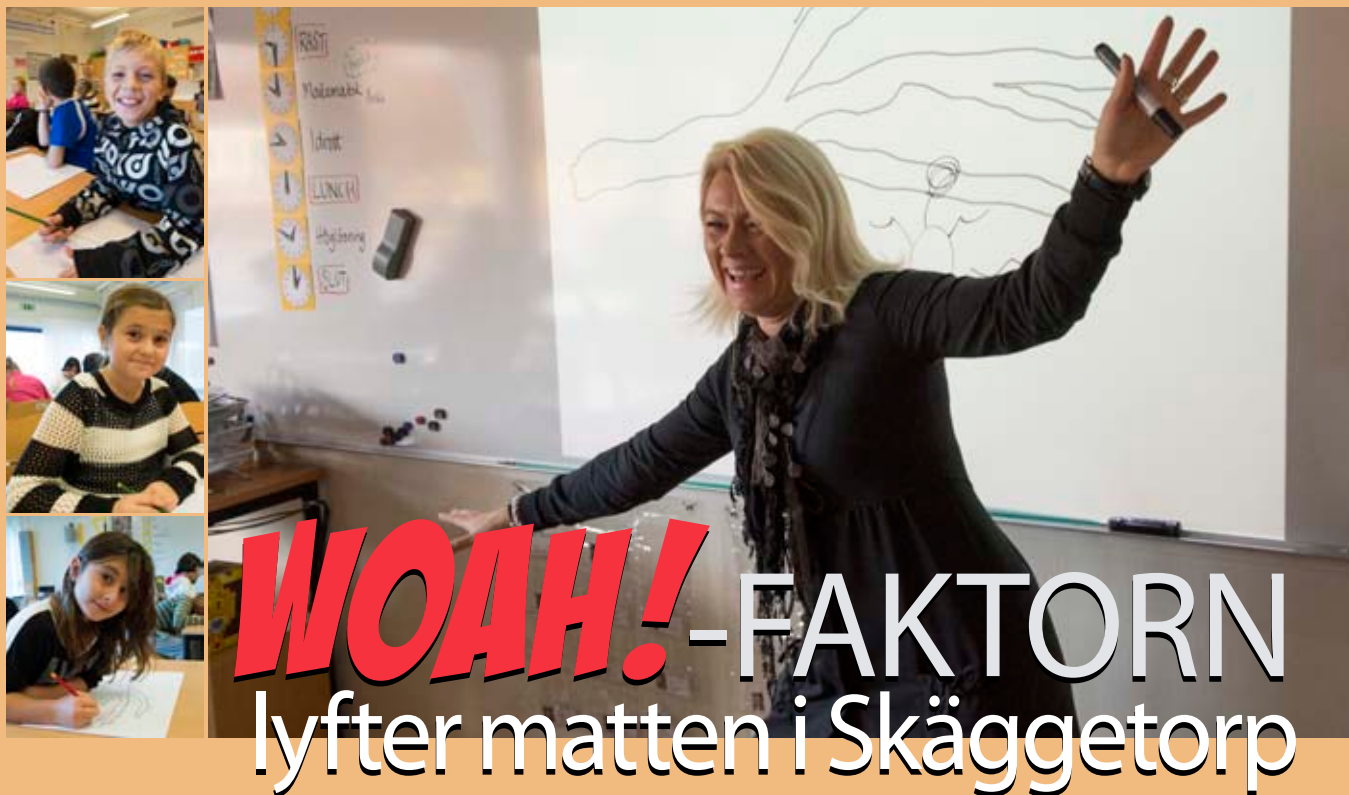
Pedagogerna är väldigt nöjda med det nya arbetssättet, berättar Evalena:

– Det här kommer vi att fortsätta med även efter själva forskningsprojektet. Vi känner att vi kommer barnen nära och att vi kan stå upp för kvaliteten. Barnen får syn på sitt eget lärande. Det är häftigt att se hur de står inför gruppen och berättar eller leder en lek. Det är också språkstärkande, vilket behövs när många barn har andra modersmål. ■

MERSMAK Aktionsforskning

Projektet i Ryd heter "Barn som aktörer på Månen". Resultaten av aktionsforskningen i Ryd, Himna och Kvinneby kommer att publiceras som fallstudier i vetenskapliga artiklar

och i en mastersuppsats av Magnus Jansson. Norrköpings kommun deltar med ett större projekt inom ramen för samma forskning.

Mattelyftet har tagit matematiken på Rosendalsskolan till nya höjder.

– Min undervisning har bara whoa! säger Katarina Wiipa och gör en raketgest med handen.

Tänk er att vi är i ett land med regnskog, långt borta...
– Afrika!

Klass 3C hakar genast på matteäventyret som läraren **Åsa Steinholtz** tar dem med på.

– Ja, någonstans i Afrika skulle det kunna vara. Där gillar aporna att sitta i träden...

– Och äta banan!

– I ett träd i Afrika sitter en flock med vrålapor och äter banan. Var och en har fyra fötter. Sammanlagt är det hundra fötter på grenarna, hur många apor är det?

Åsa delar ut en bild på en gren till var och en, som eleverna direkt börjar måla hängande och klängande apor på. Några hänger i svansen, andra i en arm och ytterligare några klamrar sig fast med alla fyra.

Övningen syftar till att hjälpa eleverna

att tänka kreativt kring matematik och förstå att det kan finnas mer än ett rätt svar. Den är hämtad från förra veckans träff med matematikambassadören **Jessica Vesterlund**. Varje torsdag träffar Jessica de pedagoger på Rosendalsskolan som undervisar i matte. Det är en del av Mattelyftet, den nationella fortbildnings-satsningen som ska stärka kvaliteten i undervisningen och öka elevernas måluppfyllelse.

Varannan vecka läser och diskuterar de forskningsbaserade texter, veckan efter får de praktisera sina kunskaper.

– Jag gillar upplägget med att läsa, prova, läsa, prova. Det är bra att man har piskan på sig att testa, då lär man sig verkligen, säger Åsa.

Katarina Wiipa instämmer och uppskattar att diskutera med andra i samma sits.

– Istället för att sitta och klura själv är det skönt att få tala med andra lärare om farhågor, förväntningar och om hur det faktiskt blev, säger Katarina.

Hon menar att det just är samtalen om matematik som är den stora behållningen, även med barnen.

– Resonemangen har fått sig en push, jag ställer bättre frågor som hjälper barnen att tänka och fråga vidare. Jag har blivit en mycket bättre mattelärare!

Rosendalsskolans rektor **Karin Lång** har avsatt 90 minuter varje vecka enbart åt Mattelyftet, vilket Katarina och Åsa är tacksamma för.

– Karin har gett oss bra förutsättningar för att lyckas. Det är viktigt att ha en chef som planerar in träffarna, annars blir det stressig, säger Åsa.

En annan uppskattad del av Mattelyftet är att pedagogerna blir serverade övningar, anpassade efter de lärdomar som de för närvarande arbetar med.

– Vi kan istället ägna oss helt åt det pedagogiska, att planera, hitta bra frågor och jämföra med hur andra lärare har gjort, säger Åsa.

I hennes trea finns det en stor kunskapsspridning och tidigare la hon mycket tid på att hitta extraövningar till dem som blev färdiga snabbt.

– Nu jobbar jag mer med övningar som kan lösas på flera olika sätt, eleven löser så långt den hinner. Det är inte fel att svara fel.

Både Katarina och Åsa trivs bättre med sina arbeten efter Mattelyftet.

– Det har blivit jätteroligt att undervisa i matte och nu händer det att även elever som tidigare inte gillat matte spontant säger ”det här är kul!”, säger Åsa.

REVOLUTION!

Läs- och skrivträning blir digital på Tornhagsskolan

”Lax lever i **vatnet**. Oj, det måste vara något fel eftersom det är rött.

Vi provar med två n, **vatnnet**. Det är rött ändå. Vi provar med två t i stället: **vattnet**. Ja, det funkar!”

Vi lyssnar till Edvin och Arvid, ettor på Tornhagsskolan som steg för steg erövrar bokstavsvärlden genom metoden Att skriva sig till läsning.

Vem minns inte sitt krampaktiga tag om blyertspennan som inte ville forma bokstäverna som de såg ut i läseboken? Den våndan slipper eleverna i skolans tre klasser i årskurs ett. De skriver nämligen helt perfekta bokstäver på lärplattor. Visst skriver de med penna också, men med lärplattan kan de skriva egna berättelser redan första terminen i skolan.

De lärare som undervisar årskurs ett på Tornhagsskolan hade länge velat arbeta så här, men med bara en dator per klassrum var det omöjligt. Nu har de genom ett utvecklingsprojekt fått möjlighet att skaffa lärplattor och arbeta så som de önskade. Eleverna arbetar i par med en gemensam lärplatta.

När vi träffar en av klasserna och läraren **Tina Eriksson** är eleverna inne på sin fjärde bokstav, L. Lektionen börjar med att eleverna går till fem olika stationer. Det material de ska använda finns i fem lådor, där de hämtar vad de behöver. Sedan sprider de sig i lokalerna och arbetar två och två på någon av följande stationer:

- Skriva fem meningar på lärplattan, mejla dem till Tina som går igenom dem med eleverna och slutligen skriva ut dem på papper.

- Klippa ut och klistra in sin utskrivna L- ordlista och sina meningar i sin pärm och skriva till två meningar.
- Bygga var sin legofigur efter förlaga och ta ett foto av det de byggt med lärplattan.
- Plocka upp små pärlor med pincett och lägga tillbaka i burken på samma sätt.
- Bokstavsmatta och lärplatta – kasta boll på mattan och skriva ned ord på L.

Edvin och Arvid är alltså på station ett. De läser vad de skrivit, de ”skriver sig till läsning”.

Till sin hjälp att kolla stavningen kan eleverna om de vill använda appen Skolstil, en talsyntes där de direkt hör om det blivit något fel.

Tina Eriksson har arbetat med lärplattor tidigare, i den trea hon hade förra läsåret. De besökte förskoleklassen, hennes nuvarande klass, och introducerade lärplattorna redan då.

Genom arbetssättet Att skriva sig till läsning tränar eleverna finmotorik, grovmotorik och att skriva, läsa och rita.

–Elever som inte kunnat skriva ”med handen” kan skriva på lärplattan. Berättelserna har de inom sig, säger Tina. Nu går klassen igenom bokstavschemat för

att komma in i det fria skrivande som är målet.

Tina och kollegerna **Susanna Ammenberg** och **Ylva Eriksson** som har hand om Tornhagens ettor arbetar alla med metoden. De har ägnat mycket tid åt att lära sig den och ta del av erfarenheter från andra håll. Det är alltid arbetsamt att lära nytt och Tina undrade i början vad de egentligen gett sig in på. Så är det inte längre. Hon och kollegerna berättar gärna på rektorsträffar för att fler skolor ska få chansen att arbeta med lärplattor och Att skriva sig till läsning.

Ibland får de frågan om eleverna verkligen inte ska lära sig skriva för hand? Jo, de lär sig lättare när de redan har fått känna att de kan formulera sig på lärplattan. Och övningarna med pärlplockning och lego innebär inte direkt att de skriver, men medan de utför dem tränar de upp sin finmotorik och därmed också skrivtekniken.

Lärplattorna har revolutionerat undervisningen och gjort det möjligt för Tina och hennes kollegor att arbeta på det sätt de länge önskat. Men hon varnar för att bara kasta in lärplattor i skolan:

– Du måste hela tiden ha en pedagogisk tanke, annars kan du lika gärna sätta en tv i klassrummet. ■

MERSMAK Lästräning med datorn som hjälpmedel

Arne Trageton: *Att skriva sig till läsning: IKT i förskoleklass och skola*. Liber 2005. Ny upplaga kommer 2014.

Erica Lövgren: *Med datorn som skrivverktyg – språk, motorik och bokstavsformer*. Sanoma utbildning 2009.

Erica Lövgren: *Med datorn som skrivverktyg – Vad? Hur? Varför?* Sanoma utbildning 2013.

Erica Lövgren: *Att skriva sig till läsning via datorn!* Metod & Fakta

Tangentdansen. Blogg med erfarenheter, bokstavsscheman, berättelser som elever gjort med mera. **tangentdansen.se**

Utbudet av utklädningskläder på Vasa förskola är valt med omsorg för att inte vara könsstereotyp.

KILLE • Tjej • KILLE • Kille • Kille

På Vasa förskola ska traditionella könsroller lämnas

”Vilka starka lungor du har som kan ropa så högt!
Vilka otroliga ögon du har som såg det!
Vilken fin kompis du är!”
Ingen undgår lappen med könsneutrala komplimanger vid entrén till Vasa förskola.

Förskollärarna **Carina Masterson** och **Camilla Månsson**.

O rdet ”genus” glimrar i urklippta guldbokstäver på väggen. Det har kommit till efter genuspedagogen **Maria Hampusgårds** senaste besök.

– Det är en påminnelse för föräldrarna och för oss om vår inriktning och om hur vi bemöter barnen, förklarar genusambassadören och förskolläraren **Carina Masterson**.

Genusglasögonen har hon konstant på sig efter ett projekt på förskolan för tio år sedan, då de fick läsa böcker, filma och analysera sitt bemötande av barnen beroende på kön. Hur talade de till barnen? Vad uppmuntrade de och med vilket ton-

läge? Vilka fick mest hjälp i tamburen?

– Vasa förskola har gått från att se sig själva som jämställda och tro att de inte gör någon skillnad på pojkar och flickor, till att se på vilken typ av skillnad det handlar om, säger Maria Hampusgård.

Hon har följt förskolan i flera år och menar att den har kommit långt i sin medvetenhet.

– De är genomtänkta och presenterar lekmiljöer, sagor och sånger på ett bra sätt för barnen. Nästa steg är att jobba med normkritik, där man tittar på hur begränsande normer kan vidgas.

Syskonen Alwa och Sebastian står i

leksaksköket och försöker laga vattenkranen med varsin bormaskin. I alkovens en trappa upp leker Miranda och Hjalmar tillsammans med både dockor, bilar och bollar.

Förskollärarna försöker locka barnen till olika slags lek genom att blanda köns- typiska miljöer med varandra, istället för ett ”pluttinuttigt hörn” för dockor och en ”tuff del” för bilar och verktyg.

– Vi vill styra in barnen att leka med sådant de inte är vana att leka med. Det ska inte vara någon värdering i vad som är ”bäst” eller ”häftigast”, säger Carina.

Förskollärarna försöker inte heller fokusera så mycket på hur barnen ser ut,

Tjejerna har blivit bättre på att ta för sig de senaste åren, enligt genusambassadören **Carina Masterson** på Vasa förskola. "Nu jobbar vi på att pojkarna ska bli mjukare."

• Kille • Tjej • Tjej • Kille

a plats för nya friare beteendenormer

// Förskolan blandar könstypiska miljöer istället för skapa ett pluttinuttigt dock-hörn och ett tufft för bilar och verktyg.

utan på att bekräfta dem och deras känslor istället.

– Jag har hört om flickor som alltid vill ha på sig klänning, annars känner de sig inte sedda. Vi säger istället "vad roligt att du är här i dag" eller "jag ser att du är väldigt glad över din klänning" om de visar upp den, säger Carina.

En del föräldrar väljer Vasa just för att förskolans anställda är medvetna. Andra är skeptiska och rädda att förskollärarna kallar alla barn för "hen". Det ordet används dock bara när könet är okänt, till exempel om en polisbil kör förbi och de inte såg om det var en kvinna eller man bakom ratten.

– När vi förklarar det brukar de pusta

ut, ordet är laddat sedan tv-serien *Solsidan* drev med ordvalet. Men de som ändå tycker att det är trams diskuterar vi gärna mer med, säger Carina.

Hon beskriver en situation när en pappa skulle hämta sin som just då lekte med en dockvagn, varpå pappan frågade om det inte fanns en bil han kunde leka med istället.

– "Ska inte din son också bli pappa en dag?" frågade jag. Då skrattade han generat.

Carina tycker att begreppet genus lätt blir missförstått och poängterar att genus inte handlar om att byta roller, utan att se vad individen är bra på och behöver utveckla.

– När man diskuterar genus kommer

man alltid in på frågan om flickor ska ha blå kläder och pojkar rosa. Men det handlar ju om alla människors lika värde.

Som genusambassadör går Carina regelbundet på möten och förkovrar sig i genuslitteratur för barn och vuxna.

– Förr fanns det väldigt få barnböcker med tjejer som huvudperson. Även när det handlade om ett djur var det en "han". I dag finns det massor av hjältinnor.

När en del förskolor väljer att ta bort könstypiska leksaker, lägger man i Vasa hellre till och breddar utbudet. Här finns både barbies och bilar.

– Det är också viktigt att förskollärarna tänker till så att alla barnen kan de olika typerna av lek. Det är först då barnet kan göra ett eget val, säger Maria Hampusgård.

MERSMAK Läs med barnen om könsroller

Ge ditt barn 100 möjligheter istället för två,
Kristina Henkel och Marie Tomicic
Kenta och barbisarna, Pija Lindenbaum
Jag älskar Manne, Pija Lindenbaum

Spinkis och Katta, Lasse Anrell
Min familj, Anna-Clara Tidholm
Tesslas pappa vill inte, Åsa Mendel-Hartvig

Miljöspanarna håller koll på vad vi köper

Miljöspanarna i grundskolans senare år ger en möjlighet att arbeta med aktuella frågor i undervisningen inom hållbar utveckling! Miljönätverk som lär unga om hållbar utveckling. Miljöspanarna startades våren 2013 och är till för alla barn och unga upp till och med 16 år.

Miljöspanarna genomförs i ett samarbete mellan Hållbarhets- och kommunikationskontoret och Utbildningskontoret. Det här läsårets görs en satsning mot grundskolans senare år, årskurs 4-9 där uppdraget utgår från frågan **Vad är det du köper?** Kan jag som konsument påverka vad produkter får innehålla? Uppdraget består av tre delar:

- Våga fråga och ta reda på om en viss vara innehåller farliga ämnen.

Julius Nord och Adrian Pettersson från kulturhuset *Framtiden* är konstnärerna bakom den stora målning som ligger till grund för diplom och material som går ut till deltagarna från grundskolans senare år.

- Hur mycket köps i onödan? Reflektera över den egna familjens köpbeteende.

Den tredje delen handlar om att utforma reklam i syfte att ändra de köpstarkas köpbeteende.

Frågor? Mejla miljospanarna@linkoping.se eller ring Caroline Rydholm, 013 20 76 44 alternativt Ann-Sofi Johansson, 013 20 74 46

Leta mer
www.linkoping.se/miljospanarna.

Lär miljööer som lyckas ge plats åt alla

Hur skapar vi inkluderande lärmiljöer för alla barn och elever? Linköping är en av tolv kommuner från Ystad till Borlänge som tillsammans med Malmö Högskola arbetar med frågan i ett projekt som avslutas 2015. Det handlar om attityder, fysisk och psykisk lärmiljö bland annat, säger projektledaren **Bo Eriksson**. Medverkande skolor i kommunen är Lingham, Vist, Tornhagen och Tokarp. Projektet gäller från förskoleklass till nian.

Små barns lärande i fokus

Förskolorna i Ekängen och Vidingsjö deltar projektet Små barns lärande, som pågår 2013-2016. Det sker i samarbete med Linnéuniversitetet och förskolor i elva andra kommuner och stadsdelsförvaltningar. Man ska utveckla och pröva modeller för dokumentation och utvärdering av förskolans verksamhet, barns lärande och kunnande står i fokus. Slutkonferensen blir i Linköping 2016.

Pedagogiska spel lånas ut till förskoleklasser

Från och med vårterminen 2014 kommer Språkpedagogiskt Centrum att låna ut pedagogiska spel, med inriktning mot språklig medvetenhet, till förskoleklasserna. Tidigare i år erhöll Språkpedagogiskt Centrum medel från Stiftelsen Tornbylyckorna i Linköping i syfte att ytterligare stödja förskoleklassens personal i deras viktiga språkarbete. Just nu paketeras spelen i väskor som kommer att finnas på biblioteket till utlåning från och med januari. Kontakta gärna Språkpedagogiskt Centrum för frågor: Anna-Lena Värmon 013-263155 eller Marie Jonsson 013-263154.

